

## Sprawozdanie z Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej „Współczesny obraz osób z zaburzeniami słuchu – implikacje i narzędzia terapeutyczne”, 16 listopada 2024, Gdańsk

Anna Łomińska-Mołodawa

Publiczne Przedszkole „Czwóreczka”, Gdańsk

Dnia 16 listopada 2024 roku w Gdańsku odbyła się Konferencja Naukowo-Szkoleniowa „Współczesny obraz osób z zaburzeniami słuchu – implikacje i narzędzia terapeutyczne”. Była to trzecia konferencja zorganizowana przez Fundację FONIA oraz Specjalistyczny Ośrodek Diagnostyki i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu Polskiego Związku Głuchych (PZG), a druga we współpracy z Katedrą Logopedii Uniwersytetu Gdańskiego. Konferencja była tłumaczona na język migowy, aby umożliwić pełny odbiór wszystkim uczestnikom, wśród których były również osoby niesłyszące.

Ideą konferencji było pokazanie możliwości w zakresie kompleksowej opieki dla osób z wadą słuchu oraz wskazanie konieczności skoordynowania działań w aspekcie medycznym, terapeutycznym oraz środowiskowym. Istotnym punktem programu konferencji było zaprezentowanie efektów prowadzonego nieprzerwanie od 2022 roku projektu pn. *Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku* realizowanego przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną nr 7 w Gdańsku, Zakład Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Gdańskiego oraz Specjalistyczny Ośrodek Diagnostyki i Terapii Dzieci i Młodzieży z Wadami Słuchu PZG w Gdańsku.

Program konferencji podzielono na trzy sesje: *Funkcjonalne podejście do potrzeb osób z wadą słuchu jako odpowiedź na różnorodność problemów*, *Medyczne i techniczne aspekty zaburzeń słuchu – diagnoza, leczenie i protezowanie* oraz *Narzędzia terapeutyczne i nowe wyzwania w terapii i edukacji osób z wadą słuchu*.

Konferencję rozpoczęto prezentacją wyjątkowego filmu *O nas w obiektywie cz. 1 #pasje#trudności#marzenia (o młodzieży z wadą słuchu)*, którego bohaterami jest ośmioro nastolatków, wieloletnich podopiecznych Specjalistycznego Ośrodka Diagnostyki i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu PZG w Gdańsku. Są

to osoby, które w różnym stopniu rozwinęły mowę foniczną, niektóre z nich posługują się również językiem migowym. W filmie opowiadają o swoich pasjach, m.in. muzyce, tańcu, sporcie, sztuce, ale też zwracają uwagę na trudności, z którymi mierzą się na co dzień, na stereotypy, z którymi muszą walczyć. Młodzież podkreśla, że najbardziej krzywdzące jest przekonanie, że osoby z uszkodzonym słuchem mają niższy iloraz inteligencji i potrafią mniej niż ich słyszący rówieśnicy. Nastolatki podpowiadają, jak otoczenie w prosty sposób może ułatwić im komunikację. W dalszej części konferencji padły również ważne słowa, że dostosowywanie się szkoły i nauczycieli do ucznia niesłyszącego nie powinno odbywać się na specjalny wniosek, a być standardowym postępowaniem. Do takich dostosowań zaliczono np. mówienie z twarzą zwróconą w stronę uczniów, zadbanie o dobrą akustykę sali czy nachylenie się rozmówcy w stronę procesora mowy, gdy rozmowa toczy się w hałasie.

W pierwszej sesji skupiono się na funkcjonalnym podejściu do potrzeb osób z wadą słuchu. Podkreślano potrzebę współpracy środowiska medycznego oraz surdoterapeutycznego w imię szeroko rozumianego dobra pacjenta. Proces diagnozy funkcjonalnej – jej wielowymiarowość oraz wielospecjalistyczność – opisany jest w zaprezentowanej podczas spotkania publikacji: *Podręcznik metodyczny. Standardy przebiegu oceny funkcjonalnej oraz planowania wsparcia edukacyjno-specjalistycznego*. Wskazówki w nim zawarte odnoszą się w szczególności do postępowania podczas procesu oceny funkcjonalnej w przypadku występowania takich trudności jak: uszkodzenie słuchu, dysfunkcja wzroku, specyficzne zaburzenia uczenia się, zaburzenia rozwoju mowy i języka, zaburzenia rozwoju intelektualnego, zaburzenia ze spektrum autyzmu czy zaburzenia zachowania i emocji.

Dr Małgorzata Zgoda z Instytutu Fizjologii i Patologii Słuchu (IFPS) zwróciła uwagę uczestników na dwa obowiązujące w Polsce dokumenty: *Ustawę z dnia 19 lipca*

**Autor korespondencyjny:** Anna Łomińska-Mołodawa, Publiczne Przedszkole „Czwóreczka”, ul. Kasprzowicza 25, 83-000 Pruszcz Gdański; email: [alominskamolodawa@gmail.com](mailto:alominskamolodawa@gmail.com)

2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. 2019 poz. 1696) oraz *Strategię na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030* (Dz. Urz. z dn. 25.02.2021 r., poz. 218). Ustawa określa minimalne wymagania służące zapewnieniu każdej osobie ze szczególnymi potrzebami dostępności w obszarze architektonicznym, informacyjno-komunikacyjnym czy cyfrowym. W przypadku osób z niedosłuchem są to m.in. „instalacja urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia” (art. 6 Ustawy). W drugim dokumencie, który ma na celu włączanie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, pn. *Strategia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030*, zdefiniowano osiem obszarów priorytetowych: 1) niezależne życie, 2) dostępność, 3) edukacja, 4) praca, 5) warunki życia i ochrona socjalna, 6) zdrowie, 7) budowanie świadomości, 8) koordynacja.

Dane przytoczone przez dr hab. Katarzynę I. Bieńkowską, prof. APS wskazują, że 90% uczniów z uszkodzonym słuchem uczy się w szkołach ogólnodostępnych. Z tego względu tak ważne jest wspieranie placówek oświatowych przez specjalistów rehabilitujących uczniów z niedosłuchem. Prowadzenie działań w tym zakresie przyjęli za cel twórcy projektu *Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu*, wspieranego i finansowanego przez Wydział Edukacji Miasta Gdańska. Realizacja projektu przyjętego na lata 2022–2025 została podzielona na trzy etapy: 1) Pilotaż, 2) Budowanie środowiska inkluzyjnego, 3) Szkoła przyjazna uczniowi z wadą słuchu. Warto podkreślić, że placówki oświatowe powinny być przyjazne nie tylko uczniom z wadą słuchu, lecz także rodzicom, którzy są niesłyszący. O komunikacji specjalistów i nauczycieli z niesłyszącymi rodzicami mówiła mgr Angelika Szablewska, która przedstawiła wyniki ankiet przeprowadzonych wśród Głuchych rodziców.

Na zakończenie sesji pierwszej członkowie zespołu kwalifikującego do wszczepu implantu ślimakowego w Szpitalu Copernicus w Gdańsku – dr hab. n. med. Dmitry Tretiakov, dr n. med. Andrzej Molisz, dr Anna Żukowska, mgr Barbara Bednarska, mgr Urszula Mięjszo – opowiedzieli o etapach opieki nad pacjentem implantowanym, poczynając od wielospecjalistycznej kwalifikacji, wykonywanej przez audiologa, otolaryngologa, radiologa, technika badań słuchu, inżyniera klinicznego, logopedę oraz psychologa, przez zabieg wszczepienia implantu ślimakowego, podłączenie procesora mowy, po indywidualną rehabilitację pacjenta (logopedyczną i psychologiczną) i rehabilitację w grupie innych osób implantowanych (również prowadzoną przez logopedę i psychologa). Prelegenci mówili o roli badań obrazowych w kwalifikacji do wszczepienia implantu ślimakowego, trudnościach pozamedycznych, z jakimi spotykają się w procesie kwalifikacji i późniejszego ustawiania procesorów, w tym o nieprawdziwych przekonaniach na temat implantów ślimakowych, niskiej motywacji pacjentów oraz braku współpracy z ich strony, a także dodatkowych obciążeniach zdrowotnych czy długim okresie deprywacji słuchowej.

Sesja druga rozpoczęła się od przedstawienia założeń i zaleceń Programu Powszechnych Przesiewowych Badań

Słuchu u Noworodków, który funkcjonuje w Polsce od 2002 roku i plasuje nasz kraj w światowej czołówce pod tym względem. Magister Monika Zych z Biura Koordynatora PPPBSuN podkreśliła, że w Polsce badania te obejmują 96,5% dzieci nowonarodzonych, a średni wiek dziecka w momencie rozpoznania niedosłuchu to 87 dni, co odpowiada założeniom Programu, by diagnoza nastąpiła do 3 miesiąca życia dziecka. Uszkodzenie słuchu dotyka 2‰ dzieci urodzonych w Polsce. Podczas tej sesji poruszono również kwestię dzieci, które nie trafiają do ośrodków II stopnia referencyjności mimo wskazań do dalszej diagnostyki. Podkreślono dużą rolę pediatrów, którzy w pierwszych latach życia dziecka mają z nim częsty kontakt.

Z kolei przedstawiciele Wojewódzkiego Szpitala Dziecięcego w Bydgoszczy – dr hab. n. med. Józef Mierzwiński, prof. UMK oraz dr n. med. Justyna Tyra – zwrócili uwagę na zmianę, jaka nastąpiła w procesie kwalifikacji do wszczepienia implantu ślimakowego – od dorosłych pacjentów z głuchotą obustronną w latach 80., po niemowlęta oraz pacjentów z głuchotą jednostronną, resztkami słuchowymi, wadami ucha wewnętrznego czy oscyfikacją ślimaka. Wszczepianie implantów ślimakowych w tak odmiennych przypadkach jest możliwe dzięki stosowaniu różnego rodzaju elektrod. Autorzy wystąpienia omówili również wskazania oraz kryteria do wszczepienia implantu na przewodnictwo kostne. Profesor dr hab. inż. Artur Lorens z IFPS przedstawił zaś kilkuetapowy proces neurokognitywnego dopasowywania systemu implantu ślimakowego. Pierwszy etap polega na wykonaniu obiektywnych badań słuchu, badań psychoakustycznych i audiologicznych, a także przeprowadzeniu konsultacji surdopedagogicznych i logopedycznych. Na bazie otrzymanych wyników dopasowywany jest procesor mowy. W ostatnim etapie oceniane są korzyści słuchowe na podstawie ponownie wykonanych badań audiologicznych i psychoakustycznych.

W sesji drugiej uczestnicy mieli też możliwość zapoznania się z nowoczesnymi możliwościami protezowania słuchu urządzeniami wspomagającymi sztuczną inteligencją. Mgr inż. Tomasz Skwierczyński zaprezentował system Roger, który połączony z aparatem słuchowym, w trudnych warunkach akustycznych (hałas na poziomie 65 dBA i 75 dBA) pozwala rozumieć mowę lepiej niż rozumieją ją w tych warunkach osoby bez ubytku słuchu. System ten ma zastosowanie także w jednostronnym ubytku słuchu, zaburzeniach przetwarzania słuchowego oraz u osób w spektrum autyzmu. Korzystanie z systemów FM może znacznie poprawić funkcjonowanie uczniów w czasie lekcji w szkole, w której panujący hałas oraz odległość od nauczyciela niekorzystnie wpływają na poziom rozumienia mowy.

Sesję drugą zakończyło wystąpienie mgr. inż. Adama Bieleckiego, który zaprezentował bardzo użyteczne narzędzie, jakim jest *Protokół komunikacji pomiędzy logopedą a inżynierem klinicznym*. Protokół ten pozwala znacznie usprawnić przepływ informacji między tymi specjalistami.

W tej części konferencji zaprezentowano drugą część filmu *O nas w obiektywie – Dobrze się rozmawia w miłym towarzystwie (o dorosłych użytkownikach implantów)*. Bohaterowie filmu zmagają się z uszkodzeniem słuchu od kilku do kilkudziesięciu lat, a użytkownikami implantów są

od kilku miesięcy do kilkunastu lat. Wszyscy podkreślają, że implant to dla nich lepsza jakość słyszenia i możliwość pełniejszego uczestniczenia w życiu społecznym. Osoby w starszym wieku, tak samo jak młodzież, zauważają, że implant pomaga im w realizacji swoich pasji, a przede wszystkim podkreślają poprawę jakości życia codziennego.

Sesja trzecia skupiona była wokół narzędzi terapeutycznych oraz wyzwań w terapii i edukacji osób z niedosłuchem. Zaprezentowany został *Test Leksyka PJM-PL* pomagający ocenić, który język na poziomie leksykalnym osoba badana zna receptywnie lepiej – język polski czy polski język migowy (PJM). Test ten nie pozwala na dokładną ocenę poziomu znajomości tych języków. Dokonano również przeglądu testów do oceny sprawności językowej stworzonych w Instytucie Badań Edukacyjnych (IBE). Uczestnicy konferencji mieli również możliwość zapoznania się z programami mTalent Percepcja Słuchowa oraz mTalent Zaburzenia Przetwarzania Słuchowego, które mogą być wykorzystywane w terapii osób z zaburzeniami przetwarzania słuchowego oraz wszystkich dzieci, które potrzebują usprawniania percepcji słuchowej oraz stymulacji wyższych funkcji słuchowych.

Dr Helena Liwo, prof. Akademii Ateneum w Gdańsku przedstawiła wyniki swoich badań pn. *Umiejętności*

*językowe implantowanych dzieci z wadą słuchu w kontekście Testu Rozwoju Językowego*, na końcu wystąpienia stawiając pytanie o potrzebę stworzenia narzędzia, które badałoby rozwój językowy dzieci z protezowanym słuchem. Następnie dr hab. Katarzyna I. Bieńkowska, prof. APS omówiła *Kwestionariusz szkolnej oceny funkcjonalnej*, który może pomóc w realnej ocenie funkcjonowania ucznia w szkole i w domu. Kwestionariusz jest przeznaczony dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, jednak autorka wystąpienia podkreśliła, że dziecko wzrasta i rozwija się przede wszystkim w mikrosystemie rodzinnym, a rodzice często mają naturalne kompetencje do tego, by uczyć dziecko języka. Bardzo ważnym od strony terapeutycznej był również wykład *Zasady programowania systemu językowego u osób z uszkodzeniami słuchu*, który wygłosiła dr hab. Anita Lorenc, prof. UW. Prelegentka położyła nacisk na fakt, że jedynym systemem, którego nie można minimalizować w terapii dziecka z niedosłuchem, jest podsystem fonologiczny.

Zgodnie z założeniami konferencji prezentowane wystąpienia ukazywały w szerokiej perspektywie kwestie związane z opieką medyczną i terapeutyczną nad pacjentem niedosłyszającym. Kolejne wystąpienia doskonale się uzupełniały, tworząc spójny obraz, dzięki czemu uczestnicy mieli szansę dogłębnie zapoznać się z omawianym obszarem.